МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Факультет автоматизації і інформаційних технологій
Кафедра кібербезпеки та комп'ютерної інженерії

Система управління доступом в медичних інформаційних технологіях

Виконала студентка 2-ого курсу, група БІКСм-24:
Балобольченкова Марія Ігорівна
Керівник:
к.т.н., доцент Ізмайлова О.В.

2025 рік

Вступ

Об’єкт дослідження	Медичні інформаційні системи (МІС) як комплексні програмні засоби, що забезпечують збір, зберігання, обробку та захист медичних даних.
Предмет дослідження	Моделі та методи управління доступом в медичній інформаційній системі, включно з процесами автентифікації, авторизації та реалізації політик доступу.
Мета дипломної роботи	Дослідження моделей та методів управління доступом для медичної інформаційної системи з урахуванням сучасних вимог до інформаційної безпеки.

Задача

Ключові задачі, що розв’язуються в роботі:

- проаналізувати предметну область та нормативно-правові вимоги щодо захисту медичних даних;
- розглянути та порівняти моделі контролю доступу та запропонувати підхід до контролю доступу;
- змоделювати процеси управління доступом (UML, IDEF);
- розробити алгоритм роботи системи контролю доступу;
- реалізувати компонент «Електронна медична карта» на базі Django з акцентом на контроль доступу.

Актуальність

МІС опрацьовують великі обсяги конфіденційної інформації, що робить їх вразливими до кіберзагроз. ***Неналежне управління доступом*** до цих систем може призвести до витоку персональних даних, несанкціонованої зміни медичних записів, збоїв у роботі медичних установ і значних репутаційних та фінансових втрат. ***Тому дане дослідження*** може бути корисним для вдосконалення механізмів управління доступом та забезпечення надійного функціонування сучасних медичних систем.

Аналіз предметної області

Заклади охорони здоров’я використовують комплексні рішення: телемедичні платформи, мобільні додатки, лабораторні системи, сховища медичних зображень.

Такі комплексні підходи зокрема в Україні(ЕСОЗ/eHealth), включають в себе:

- медичні інформаційні системи та їх підсистеми;
- центральну базу даних;
- програмне/апаратне забезпечення;
- мережеве з’єднання...

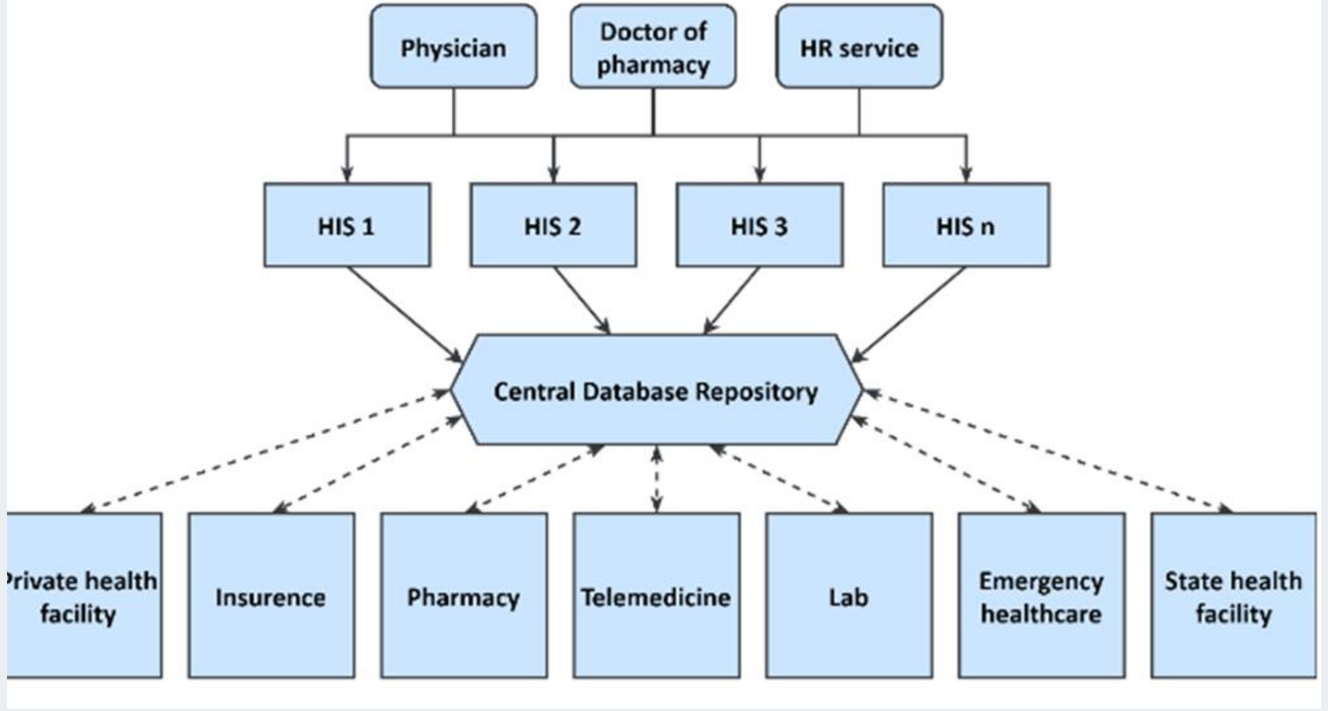

Медичні інформаційні системи. Класифікація

Медична інформаційна система – це програмне забезпечення(ПЗ), за допомогою якого є можливим збір, зберігання, обробка та передача медичних даних.

Класифікація медичних інформаційних систем (МІС):

За типом користувачів:
- медичний персонал, адміністратори, пацієнти, державні структури.

За рівнем охоплення:
- локальні, регіональні, національні.

За способом розгортання:
- локальні, хмарні, гібридні.

За архітектурою:
- монолітні, SOA, мікросервісні, багатошарові, подієві, CQRS.

Аналіз існуючих рішень та нормативно-правової бази

Головні недоліки існуючих МІС

- Обмежені механізми автентифікації
- Централізоване зберігання даних
- Низька прозорість доступу до персональних медичних даних
- Проблеми з надмірним навантаженням на систему та не зручного інтефейсу
- Ризики, пов’язані з приватним статусом сервісів
- Відсутність механізмів, які вимагає міжнародна практика (HIPAA, GDPR).

В українських МІС доступ до даних формується під впливом:

- закону України «Про захист персональних даних» та стандартів ЕСОЗ;
- закону України «Про інформацію»;
- постанови КМУ «Деякі питання захисту інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних, технологічних систем».

Ключові загрози для управління доступом у МІС

Несанкціонований доступ

Слабкі паролі, повторне використання токенів, відсутність багатофакторної автентифікації.

Отримання зайвих прав

Неправильні ролі або надмірні привілеї користувачів.

Викрадення сесій

Використання активної сесії легального користувача.

Способи реалізації загроз

- Brute-force – підбір паролів
- Фішинг / соціальна інженерія
- Спуфінг – видавання себе за легального користувача
- MITM – перехоплення трафіку
- SQL-ін’єкції та XSS – атаки на веб-застосунки
- Крадіжка пристроїв або носіїв інформації

RBAC. SWOT-аналіз.

Контроль доступу на основі ролей (Role-Based Access Control, RBAC) – це модель авторизації, яка оптимізує керування правами користувачів шляхом об’єднання дозволів у ролі.

ПЕРЕВАГИ (S)

- Проста у розумінні та управлінні
- Масштабується для організацій із чіткою структурою
- Зменшує адміністративне навантаження
- Чітке розмежування доступу

НЕДОЛІКИ (W)

- Обмежена гнучкість у динамічних середовищах
- Складно керувати великою кількістю ролей
- Може потребувати додаткових політик для складних сценаріїв доступу

ПОТЕНЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ (O)

- Використання в лікарнях та клініках із чіткою ієрархією персоналу
- Керування доступом до медичних записів, результатів аналізів, модулів системи
- Автоматизація зміни прав доступу

РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ (T)

- Неузгодженість та надмірна складності управління великою к-стю ролей
- Неможливість швидко реагувати на нестандартні сценарії доступу
- Перевантаження адміністративного персоналу

ABAC. SWOT-аналіз.

Контроль доступу на основі атрибутів (Attribute-Based Access Control, ABAC) – це модель безпеки, якій притаманно використовування атрибутів для прийняття рішень щодо доступу.

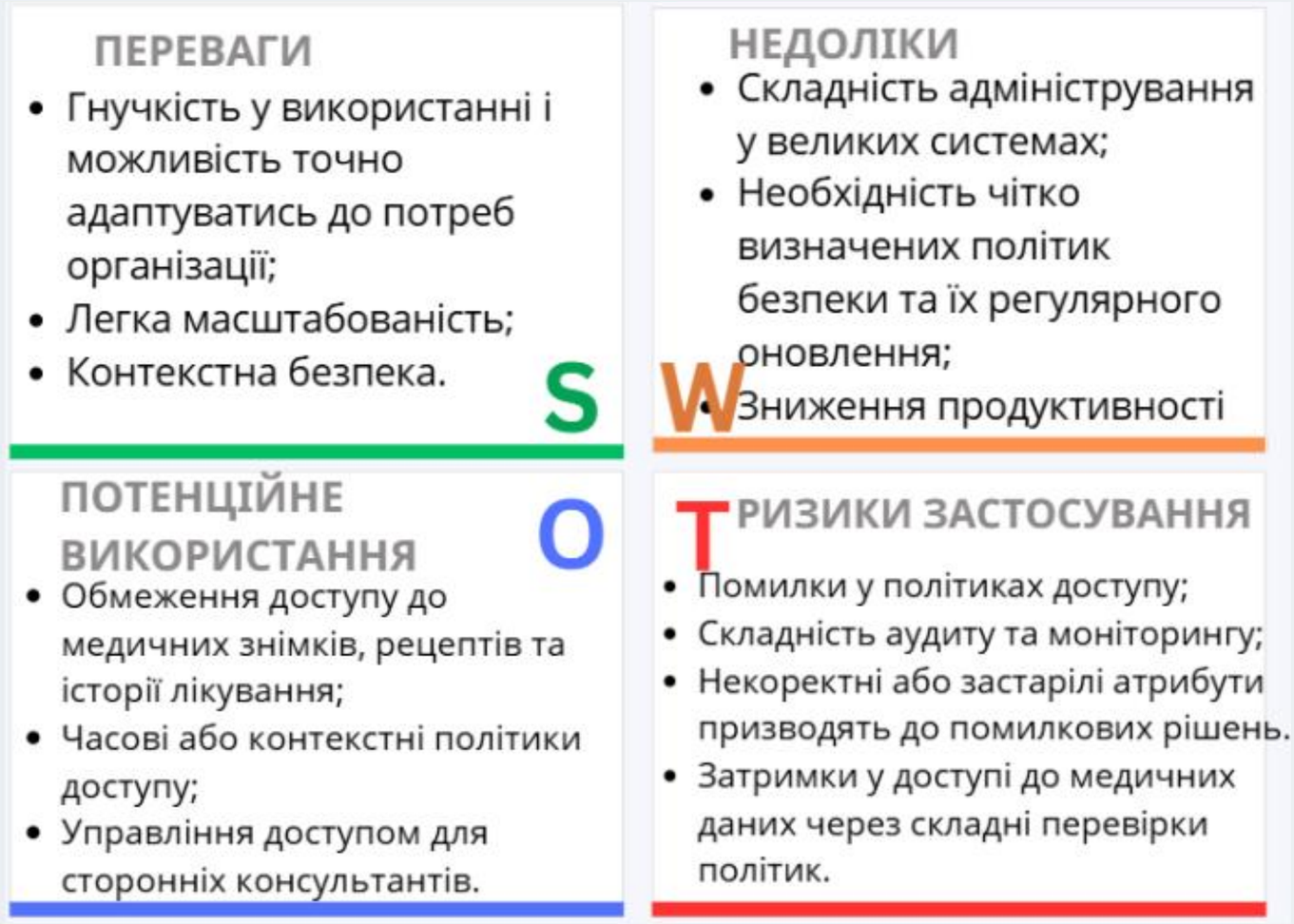

PBAC. SWOT-аналіз.

Контроль доступу на основі політик (Policy-Based Access Control, PBAC) – це модель керування доступом, у якій рішення приймаються на основі визначених політик безпеки.

S — ПЕРЕВАГИ

- Детальний контроль доступу;
- Відповідність принципу “нульової довіри”;
- Зниження ризику внутрішніх загроз;
- Аудит дій

W — НЕДОЛІКИ

- Складність розробки та необхідність тестувати політики безпеки;
- Культурна та організаційна зміна;
- Потенційний вплив на продуктивність.

O — ПОТЕНЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ

- Реалізація динамічних політик;
- Адаптація до режимів надзвичайних ситуацій.

T — РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ

- Помилки у політиках доступу;
- Високі вимоги до підтримки;
- Технічні ризики;
- Організаційний опір.

MAC. SWOT-аналіз.

Обов'язковий контроль доступу (Mandatory Access Control, MAC) – це модель, яка обмежує можливості звичайних користувачів самостійно надавати або забороняти доступ до об’єктів файлової системи.

ПЕРЕВАГИ — **S**

- Високобезпечний спосіб контролю доступу;
- Захист від внутрішніх загроз;
- Чітка ієрархічна структура.

НЕДОЛІКИ — **W**

- Складність адміністрування;
- Дороге впровадження;
- Низька гнучкість.

ПОТЕНЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ — **O**

- Військові медичні установи;
- Розмежування доступу до модулей системи;
- Використання в інтегрованих системах охорони здоров’я, де дані пацієнтів обробляються різними підсистемами.

ТРИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ — **T**

- Людський фактор в адмініструванні;
- Зниження продуктивності;
- Високі витрати на впровадження і підтримку.

Порівняння

Модель	Основний принцип	Гнучкість	Управління	Підтримка	Сфера застосування
RBAC	Доступ за ролями користувачів	Низька - середня	Ролі розподіляються централізовано (проста)	Низькі-середні	Організації зі стабільними, добре визначеними ролями
ABAC	Доступ на основі атрибутів користувача, ресурсів та контексту	Висока	Потребує визначення атрибутів і правил (середня)	Високі вимоги	Складні системи з динамічними умовами доступу
PBAC	Доступ на основі політик, що описують правила доступу (“якщо…то”)	Дуже висока	Потребує створення та підтримки політик безпеки (висока)	Дуже високі вимоги	Де потрібна адаптація доступу під різні сценарії (наприклад, надзвичайні ситуації)
MAC	Поділ системи на рівні секретності, рівні доступу для користувачів контроль адміністратора	Низька	Адміністратор централізовано встановлює правила (висока)	Середні-високі вимоги	Високозахищені системи (військові, державні, критичні інфраструктури)

UML: діаграма прецедентів для користувачів

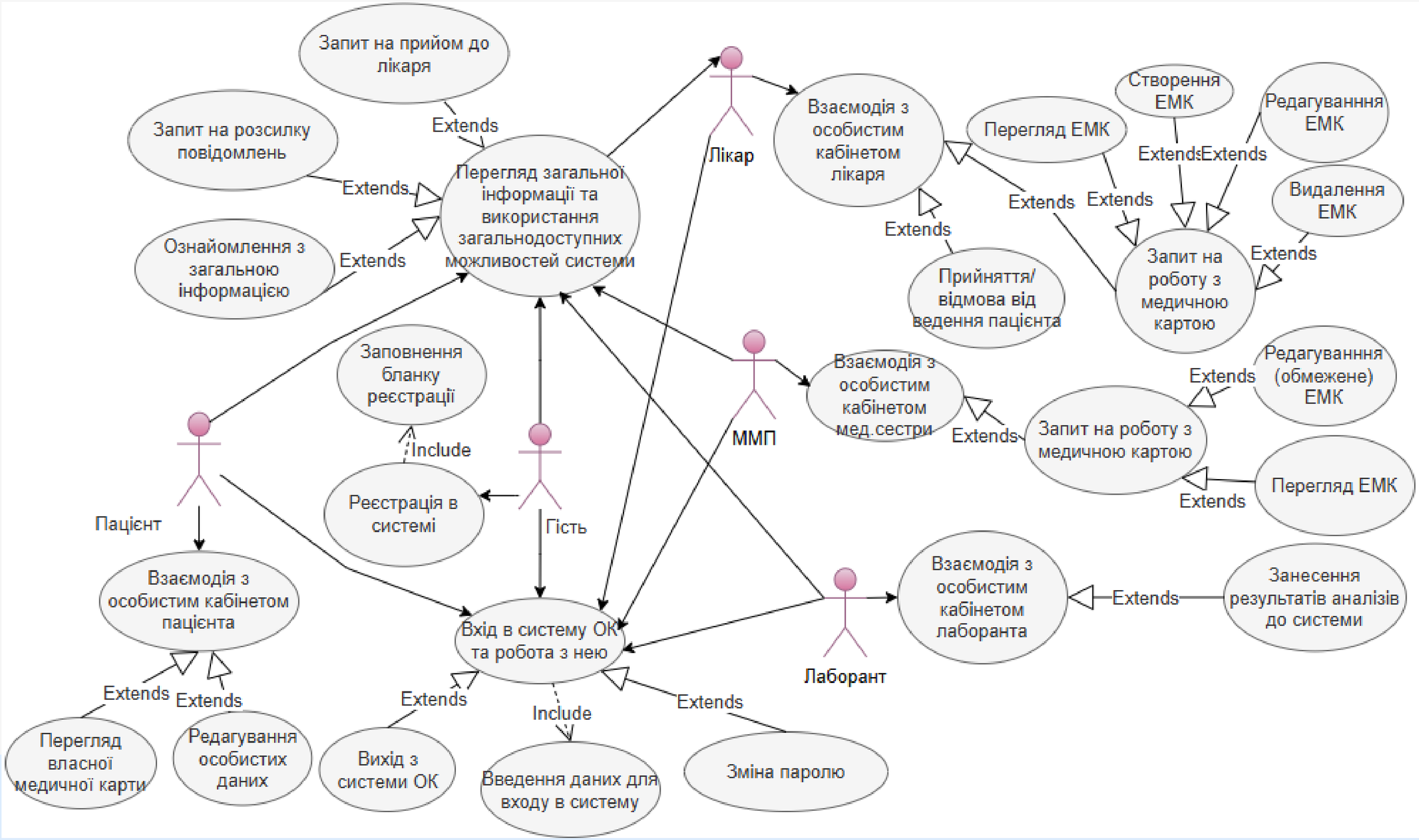

UML: діаграма прецедентів адмістрування системи

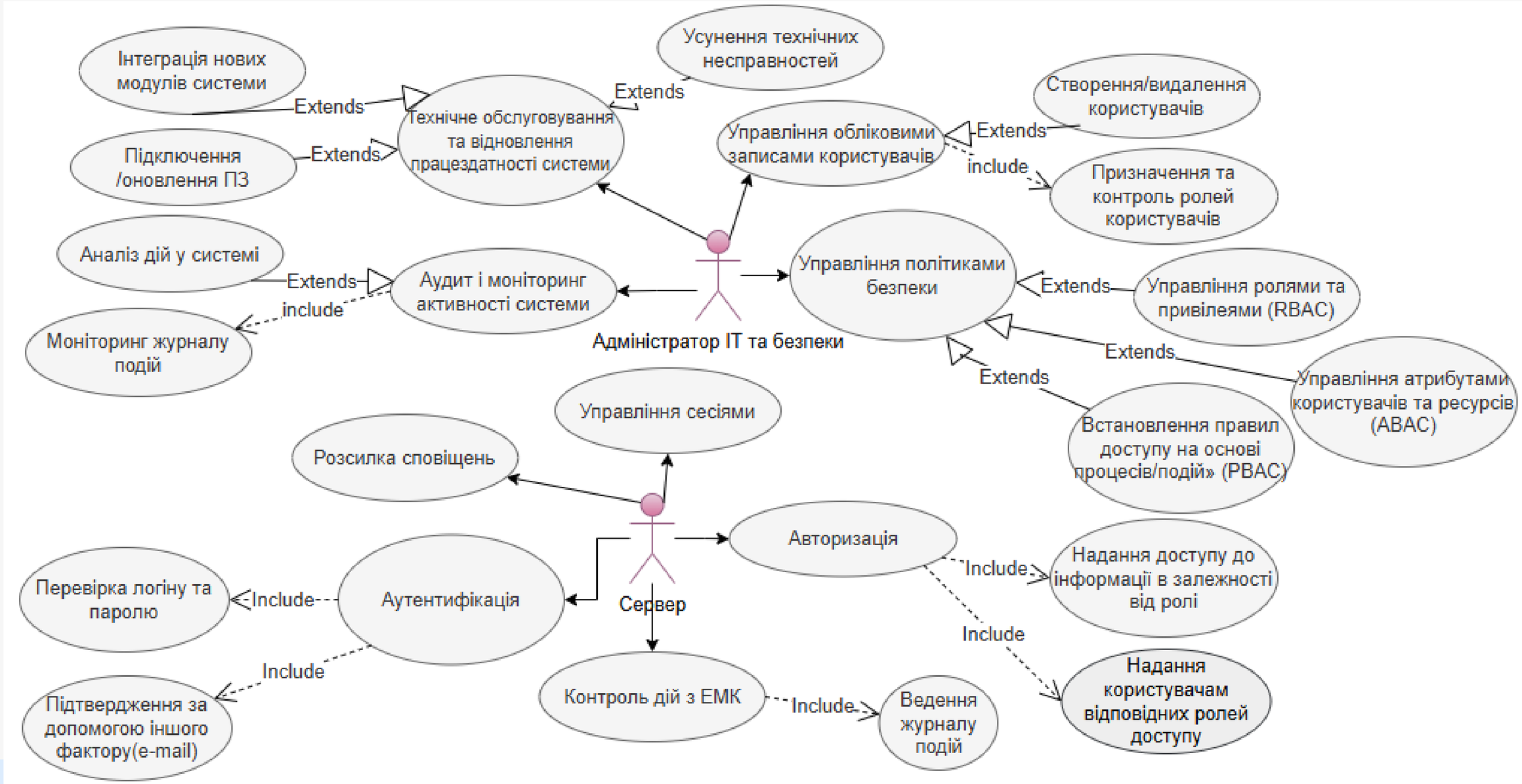

Політики доступу

Політики доступу для модулю «Медична карта» реалізовано через поєднання RBAC+ABAC+PBAC, що дозволяє враховувати не лише роль користувача, а й низку додаткових параметрів.

Доступ лікаря визначається його спеціалізацією, рівень залученості лікаря у ведення пацієнта, робочою зміною або режимом екстреного доступу. Такий підхід забезпечує гнучке, безпечне та ситуаційно адаптивне управління доступом до електронної медичної карти.

Таблиця 3.1 – Політики доступу для лікарів

Умова / Ситуація	Модель доступу	Логіка (правило політики)
Лікар має спеціалізацію “терапевт”	ABAC	Атрибут `specialization="therapist"` дозволяє ініціювати процес підписання декларацій із пацієнтами.
Терапевт підписує декларацію з пацієнтом	PBAC (на основі ABAC)	Після підписання лікар отримує атрибут `is_family_doctor=True`.
Сімейний лікар	RBAC + ABAC	Якщо `user.role="doctor"` і `user.is_family_doctor=True`, він має повні права на зміну та перегляд записів.
Лікар іншої спеціалізації (не сімейний)	PBAC	Може переглядати карти лише своїх пацієнтів або тих, хто надав дозвіл. Редагування можливе тільки після дозволу від сімейного лікаря або пацієнта.

IDEF: модель чорної скриньки

IDEF: декомпозиція моделі чорної скриньки (послідовність процесів керування доступом в МІС)

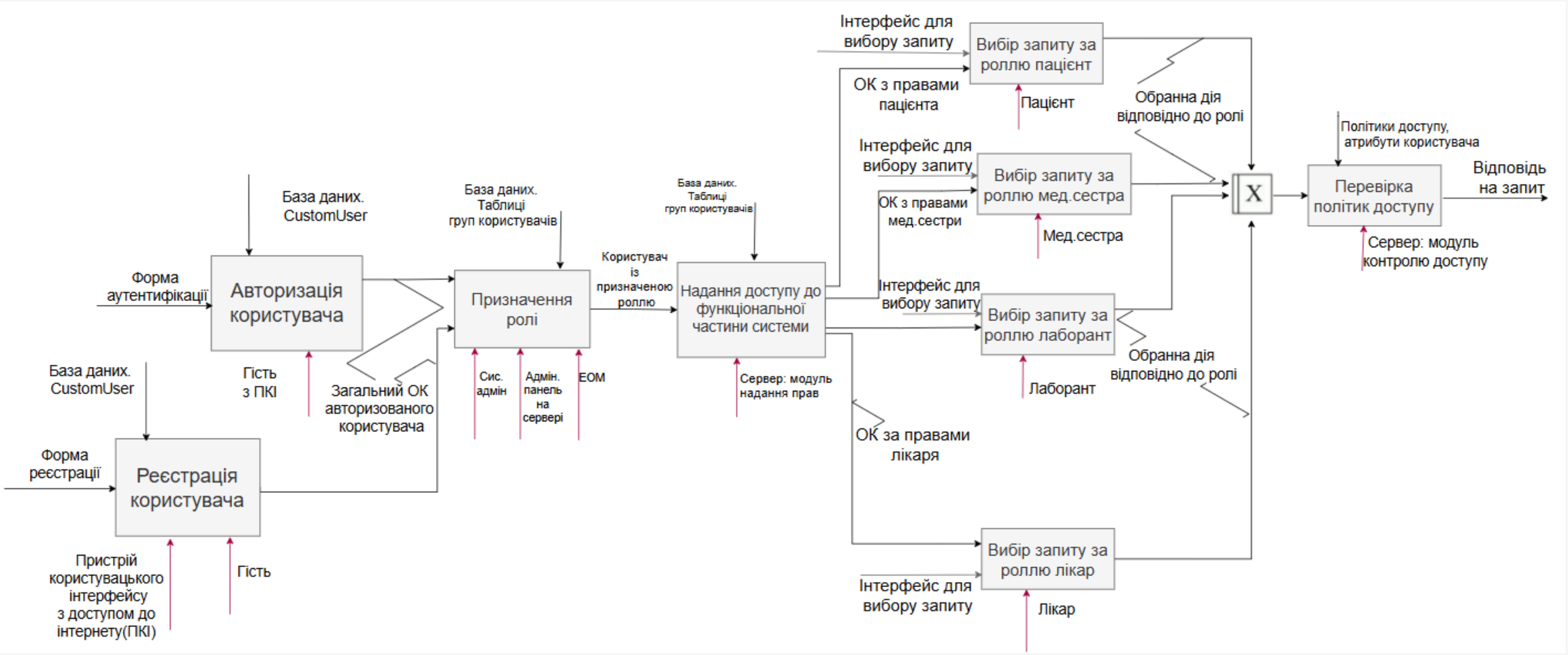

Діаграма діяльності надання доступу до ЕМК пацієнту

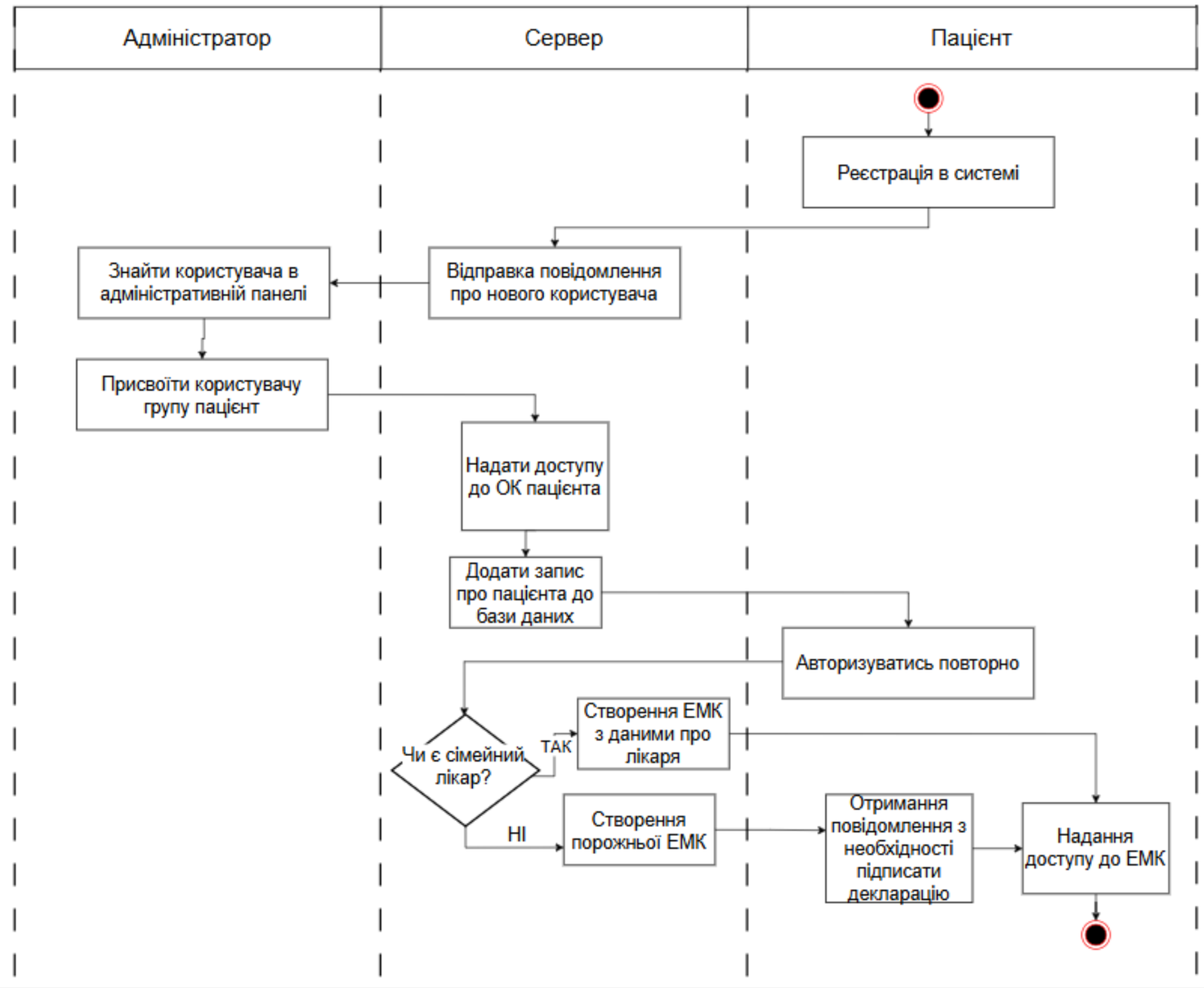

Алгоритм надання доступу до системи мед.персоналу

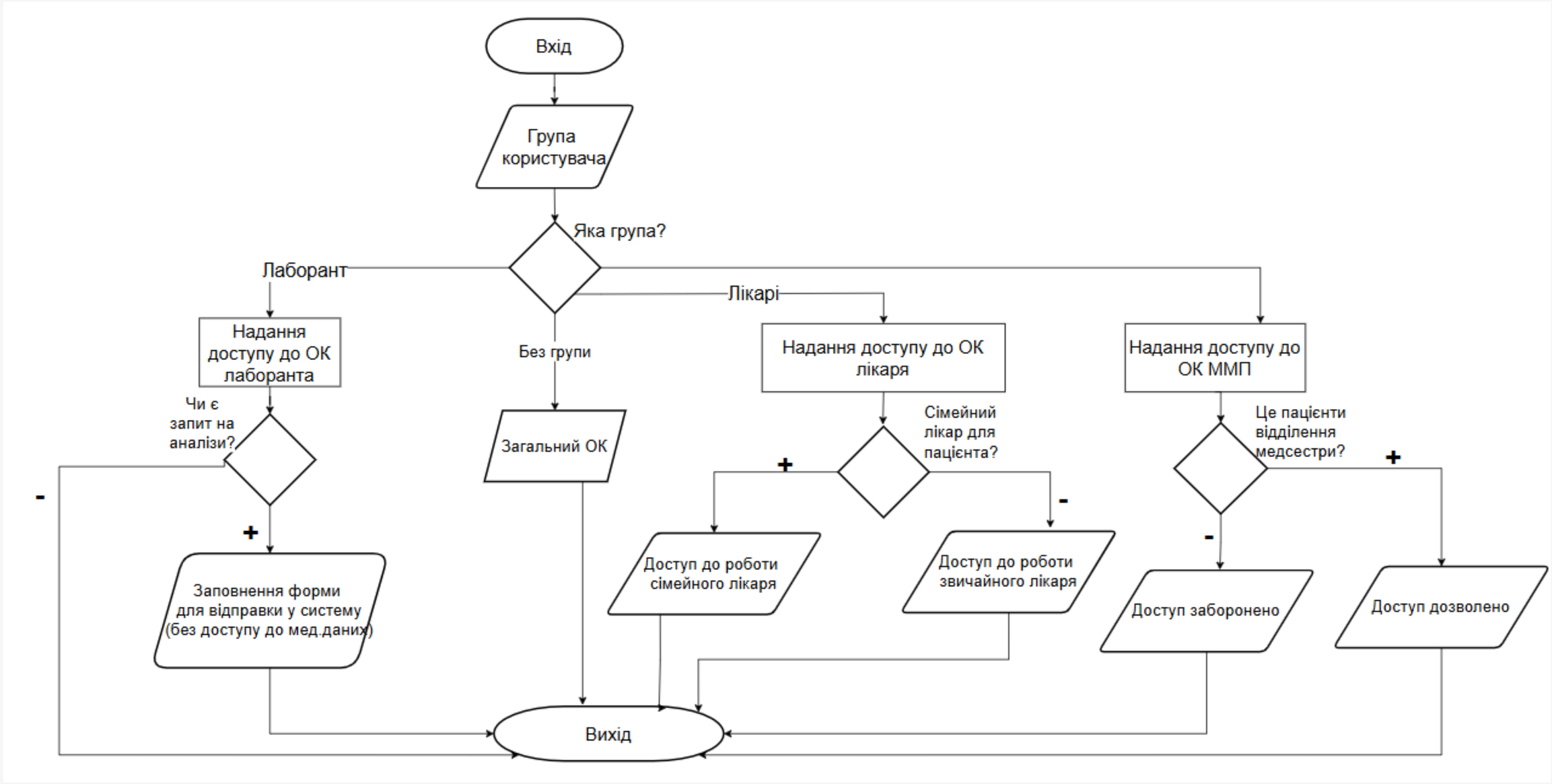

UML: діаграма класів

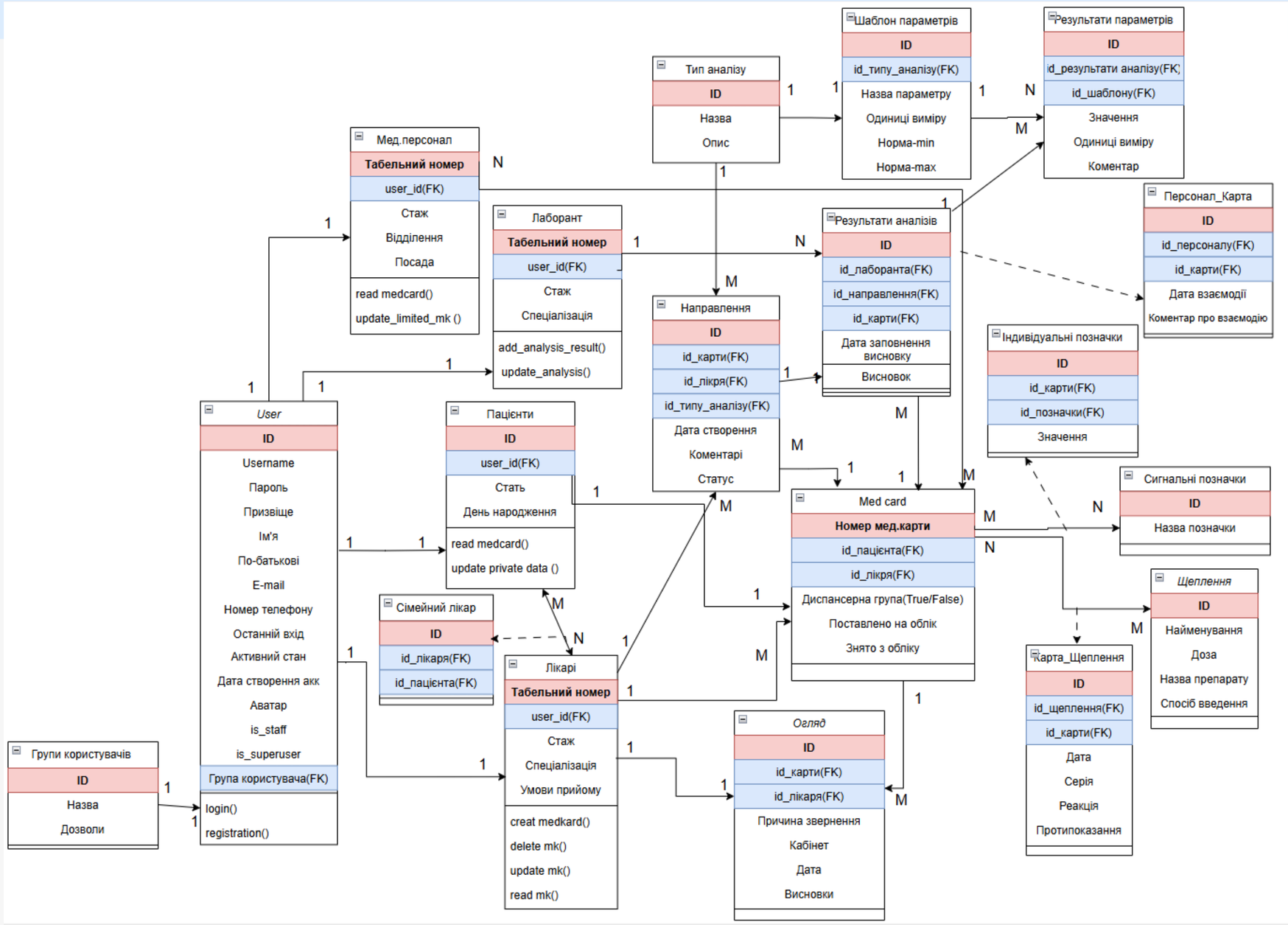

Засоби реалізації та структура проєкту

Засоби реалізації

Серверна частина: Python 3.12, Django 5.2

База даних: PostgreSQL

Інтерфейс: HTML, CSS, Bootstrap, Django Templates

Інструменти: VS Code, Git, GitHub

Структурно проєкт поділений на 4 додатки, відповідно до вимог фреймворку:

- public_app – оброблює загальнодоступні сторінки сайту.
- users_app – відповідає за роботу з користувачем.
- cards_app – реалізує управління ЕМК пацієнтів.
- laboratory_app – відповідає за облік, збереження та оброблення результатів лабораторних аналізів.

Особистий кабінет

ОК мед.персоналу: мед.карти

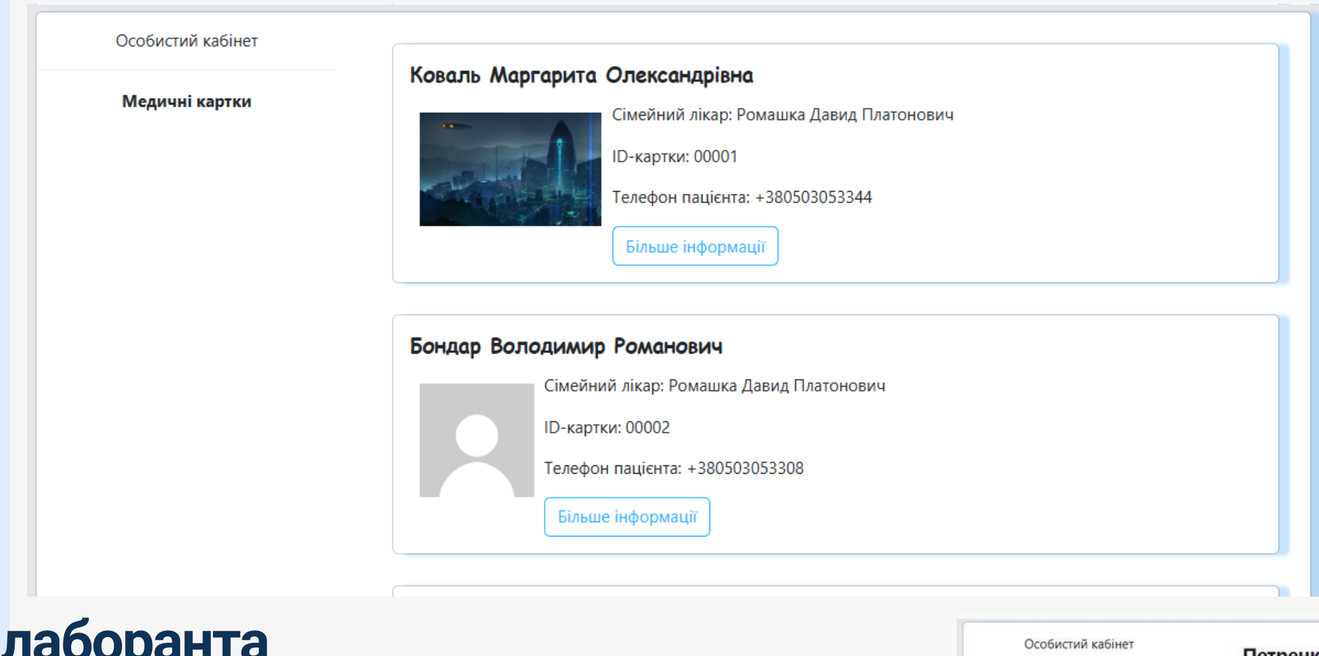

ОК лаборанта

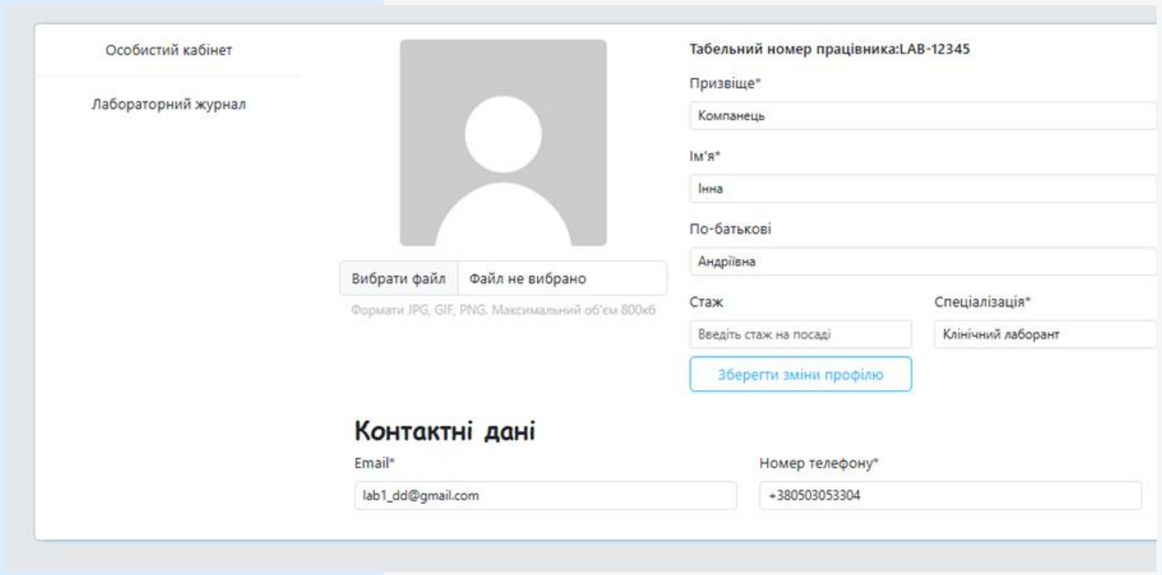

Карта вибраного пацієнта лікарем

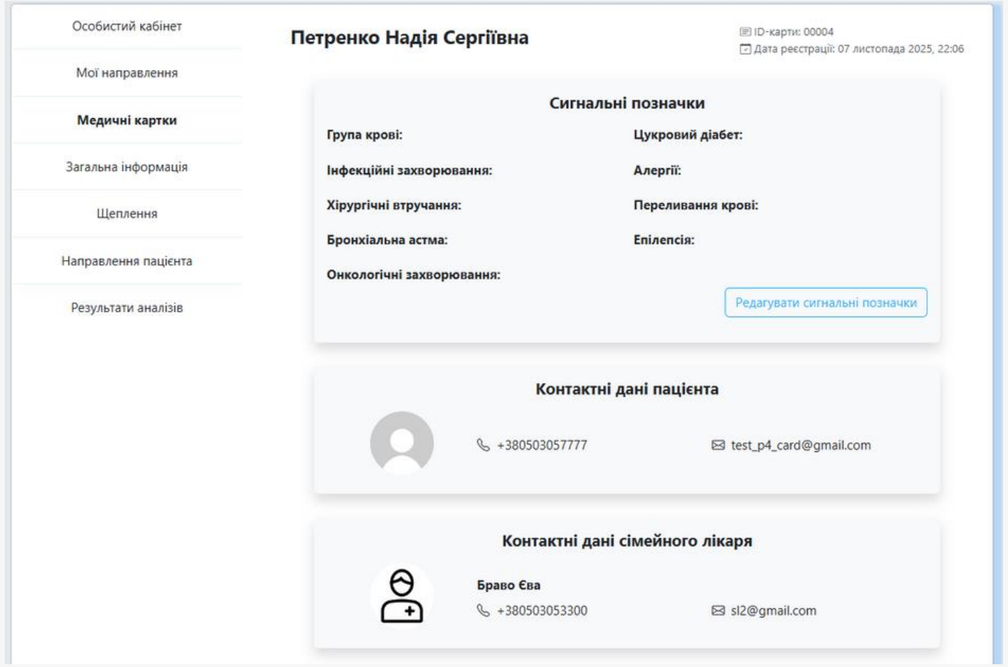

Лабораторія

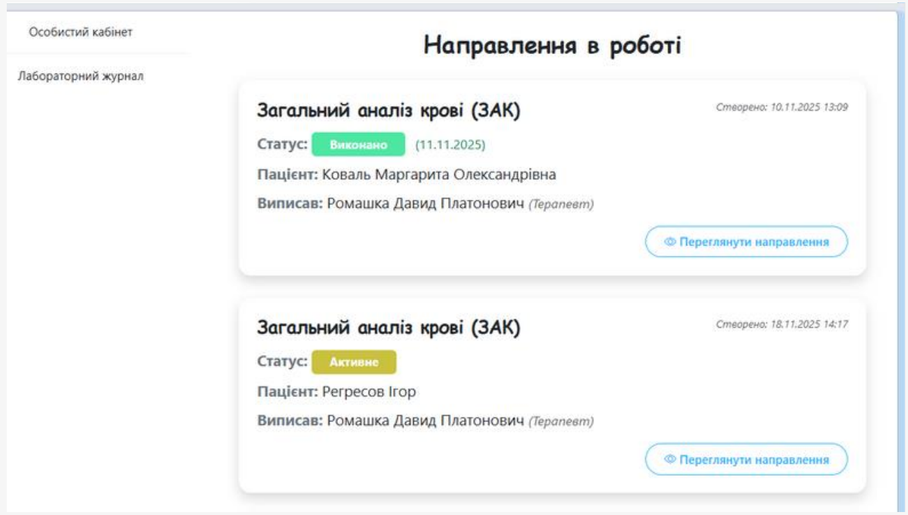

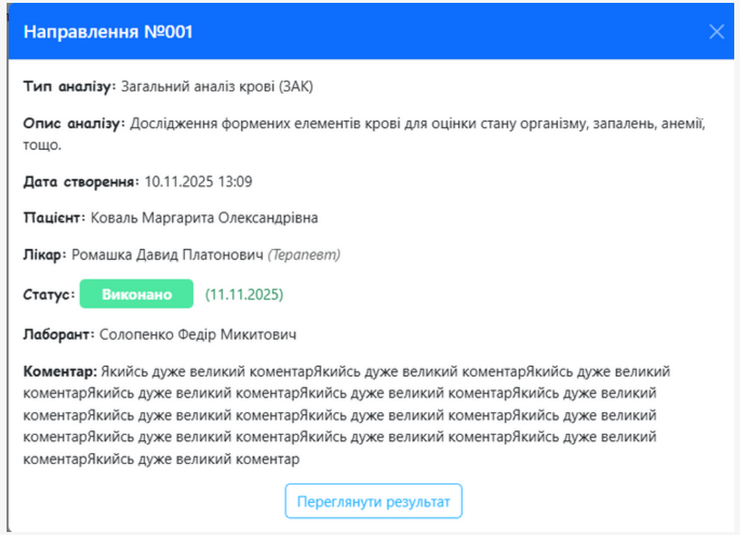

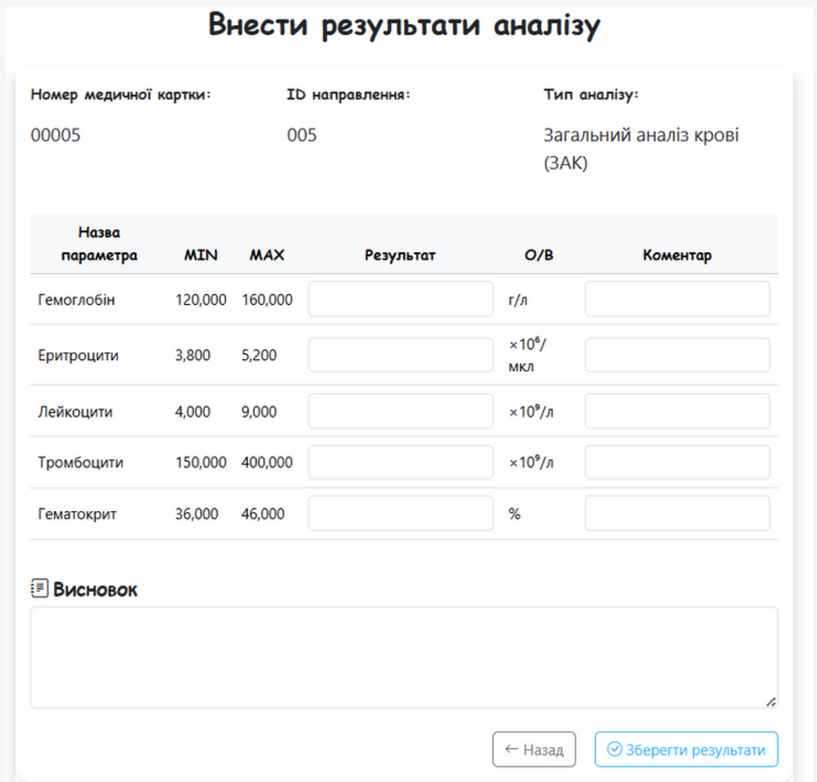

Засоби захисту

Хешування паролів

	id [PK] bigint	password character varying (128)
1	1	pbkdf2_sha256$1000000$ZuKnkFud...
2	2	pbkdf2_sha256$1000000$FBAHuK7...
3	3	pbkdf2_sha256$1000000$BfmNQng...
4	4	pbkdf2_sha256$1000000$bXsEDRF6...
5	5	pbkdf2_sha256$1000000$g1gv41nq...

Обфускація даних в url-адресах

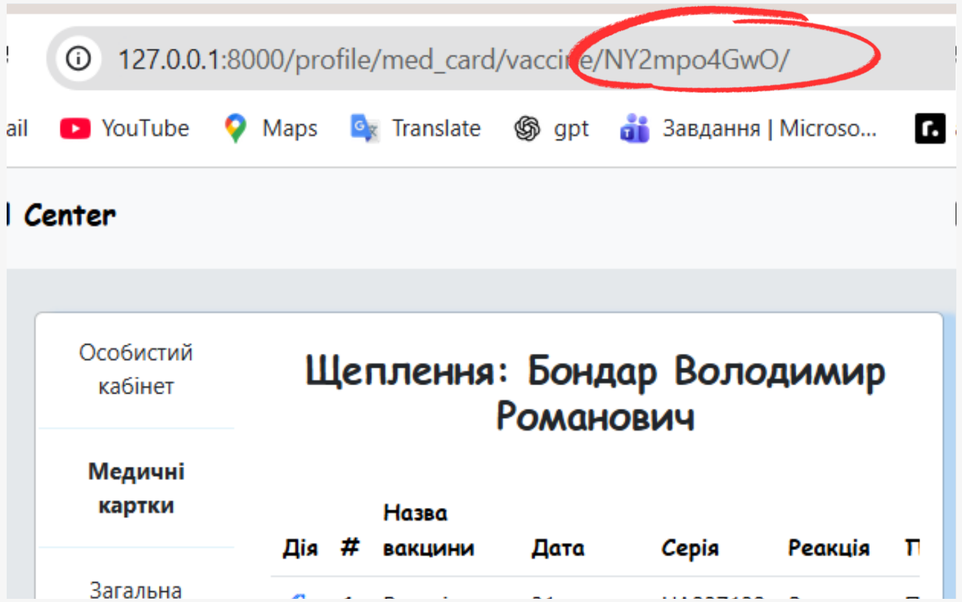

Стандартизовані паролі

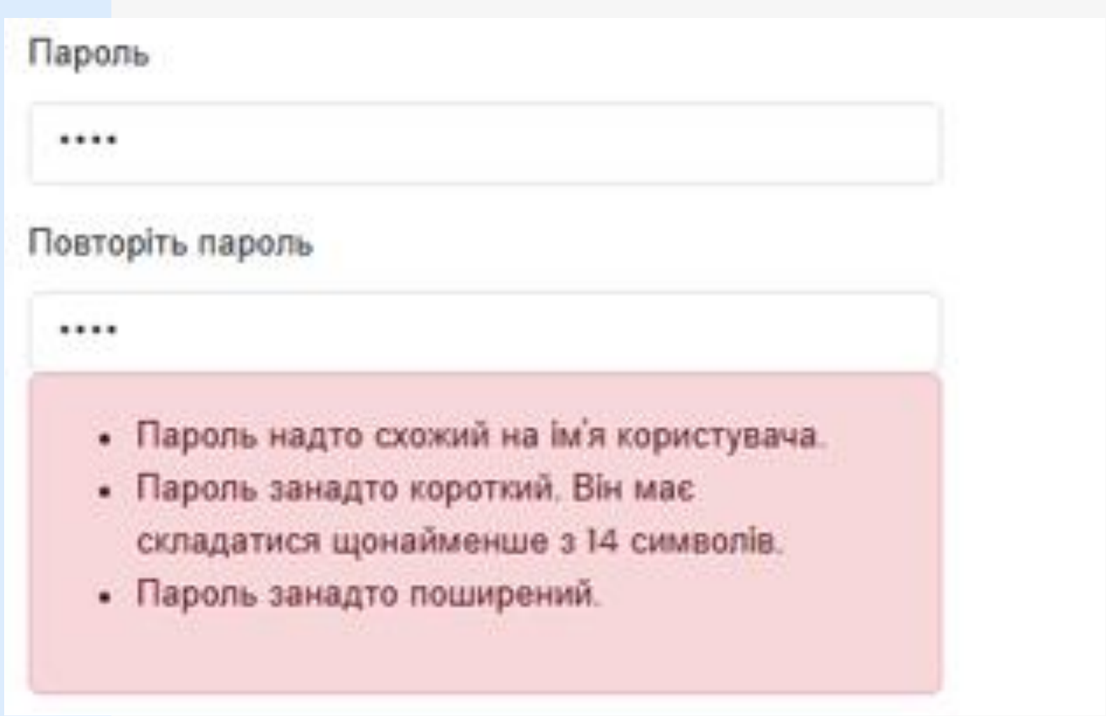

Перенаправлення на вхід

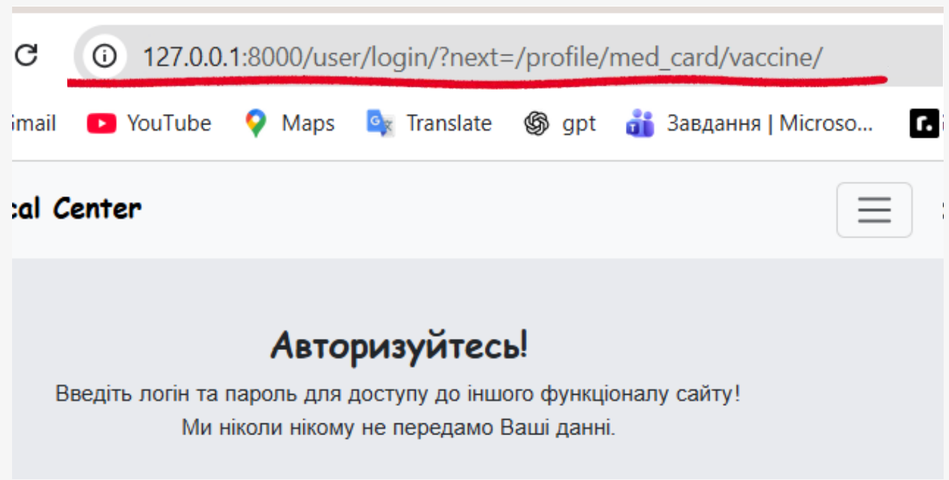

Висновки

У роботі проведено дослідження питань інформаційної безпеки в МІС, класифіковано системи, визначено їхні ризики та проаналізовано сучасні моделі управління доступом.

Порівняння моделей RBAC, ABAC, PBAC і MAC та виконаний SWOT-аналіз показали, що жодна модель окремо не покриває повний спектр вимог до захисту МІС, тому запропоновано комбіновану модель RBAC+ABAC+PBAC.

У практичній частині удосконалено модуль електронної медичної картки на основі фреймворку Django 5.2: розширено систему ролей, додано нові функції та посилено механізми автентифікації, авторизації й захисту від веб-загроз.

Отримані теоретичні та практичні результати підтверджують можливість створення сучасної, безпечної та масштабованої МІС, придатної для подальшого розвитку та інтеграції з компонентами електронної системи охорони здоров’я.

Висновки. Публікації

В рамках міжнародної науково-практичних конференцій молодих вчених «БУД-МАЙСТЕР-КЛАС-2024» та «БУД-МАЙСТЕР-КЛАС-2025» мною було представлено дві наукові тези:

- «Безпека web-додатків: SQL-ін’єкції – один з найпопулярніших методів кібератак» (2024), де висвітлено актуальні загрози та необхідність застосування безпечних підходів до розробки;
- «Застосування фреймворку Django для побудови безпечної інформаційної системи управління доступом на прикладі медичної сфери» (2025), де обґрунтовано ефективність використання Django та сучасних моделей контролю доступу у МІС.

Дякую за увагу!